

sit immanens : nam licet omnis actio immanens vitalis sit, non videtur necessarium, ut e converso omnis actus vitalis sit immanens : et similiter licet actio transiens, ut sic, et ex generali ratione sua non postulet esse vitalis, non tamen illi repugnat, quod ex peculiari differentia aut modo, quo fit, sit vitalis, ut in plantis esse cernitur, tactumque est, et magis statim explicabitur. Ita sentit Fonseca, lib. 9 Metaphysicæ, cap. 9, text. 16, in Comm. Secundo vero ne in hoc etiam fiat quæstio de nomine actionis immanentis, ejusve significatio, distingui potest duplex actio immanens : nam uno modo dici potest immanens, quia manet, et inhæret in potentia, a qua proxime fit, seu in eodem organo per quod fit, vel solum quia est in eodem supposito, seu toto, licet in eo fit ab una parte per aliam, sicut animalia dicuntur se mouere per distinctas partes, unam per se moventem, et aliam per se motam. Si ergo intelligatur de ratione actus vitalis esse, ut immanens primo modo, sic negatur assumptum, ut jam negatum est : si vero id intelligatur de actu immanentis generatim sumpto, ut ab illis duobus modis abstrahit, concessa illa propositione, negatur, proprias actiones animæ vegetativæ ita esse transeuntes, ut nullo modo sint immanentes. Nam sunt immanentes respectu totius, seu suppositi se per se moventis, ac perficiens, ut est per se evidens, et ex declaratione data et ex ipsa experientia. Quod autem hæc immanentia ad rationem vitalis operationis sufficiat, probari potest, ex generali ratione viventis jam declarata : quia illa immanentia sufficit, ut idem ab intrinseco moveat seipsum ex virtute ejusdem formæ, quæ est principium primum, et intrinsecum talis operationis in eodem supposito, qui dat sui esse : ergo ille modus operandi immanenter, satis est, ut et operans sit vivens, et forma ejus sit anima, et actio ejus vitalis sit. Et pro hac responsione videri possunt, quæ dixi in Metaphysica, disput. 48, sect. 6, num. 10.

14. *Responsio quoad secundam probationem in eodem num. 1.* — Unde ad alteram partem, quod tales actiones fiant per alterationes materiales, et per qualitates elementares et communes rebus inanimatis : simili modo responderet imprimis negando illationem. Nam hoc non repugnat actioni vitali, quia et alteratio si sit circa seipsum, et ex propria virtute activa intrinseca, potest vitalis esse ex modo, quo fit, et qualitas elementaris, ut est anima instrumentum, potest esse principium proximi-

mum vitaliter operandi, sicut calor in animali est instrumentum animæ ad producendam carnem, quod non habet in igne, vel in alio inferiori corpore. Deinde vero addimus propter has qualitates habere animam vegetantem peculiares facultates et potentias, quæ neque in elementis, neque in mixtis inanimatis inventiuntur, ut sunt facultates nutriendi, trahendo alimentum, et intimo quodam modo illud distribuendo, convertendo et sibi uniendo, et facultas fabricandi semen, et illi tribuendi virtutem fabricandi, et organisandi corpus : sive facultates hæc sint in re distinctæ, sive una totam hanc virtutem contineat. Nam utrumque sit, ostenditur inde in tali forma altior modus operandi ab intrinseco, quam in cæteris inanimateis formis inveniatur. Et hac ratione dixit Aristoteles, lib. 2, de Anim., cap. 4, animam esse augendi, nutriendi causam, non elementa.

15. *Ad secundum fundamentum in eodem n. 8.* — Ad secundum imprimis bene ibi responsum est non esse eamdem rationem, de perfectione, vel magnitudine corporis viventis simul producta cum ipso vivente, et quando Deus creavit hominem, vel animalia, et arbores perfectæ magnitudinis, vel de illa que post rem in parva quantitate productam, paulatim acquiritur per propriam, et intrinsecam actionem rei jam genite. Quia in priori productione unica est actio momentanea mere transiens ab intrinseco agente: in posteriori vero actio argumentativa sic perfectiva rei prius producta est distincta, et est ab intrinseco principio ejusdem rei se perficiens, et ideo augmentatio est actio vitalis, licet prima productio, vel comproductio ejusdem perfectionis vitalis non sit. Nec hoc est mirum, quia illa prior productio non est secundum modum, et virtutem agentium naturalium, sed per altiorum virtutem auctoris naturæ.

16. *Ad instantiam in num. 9.* — Unde ad replicam in argumento factam concedo Deum de absoluta potentia posse paulatim augere arborem, verbi gratia, cum eadem successione, conversione, et unione, ac distributione alimenti: et aggeneratione eorumdem membrorum: quia in hoc nulla appetet repugnantia, ut argumentum probat. Tunc autem nulli ibi interveniret actio vitalis, quia tota esset ab intrinseco principio. Et ideo non sequitur, actionem non esse vitalem quando fit ab eadem arbore parva paulatim se augente, quia tunc fit a principio intrinseco, et modo connaturali, ut explicatum est. Unde concedo non repugna-

re, eamdem rem, quæ per actionem vitalem fit, posse fieri ab altero agente absque vitali actione, si diverso modo fiat. Nam fortasse etiam ipsas entites, seu qualitates actuum vitalium rigorose permanentium potest Deus facere sine concursu potentiae, et tunc actiones non essent vitales, licet res, seu qualitates productæ essent eadem. Quod si ulterius inferas sequi dari posse duas actiones ejusdem speciei a duobus agentibus, et unam esse vitalem, et non aliam, quia una fit ab intrinseco principio ejus in quo fit: et altera ab extrinseco agente, cum tamen eundem terminum producant, ac proinde sint ejusdem speciei. Responderi potest, vel negando sequelam, quia illæ actiones non sunt ejusdem speciei: quia identitas materialis termini non semper sufficit ad unitatem specificam actionis, si modus efficiendi diversus sit, vel certe si in praesenti non inventitur ratio sufficiens ad distinctionem specificam actionum, potest facile concedi sequela: quia vitalitas actionum non dicit aliquid absolutum in ipso termino, sed habitudinem ad tale principium cum denominatione ab illo, quæ habitudo, et denominatione potest esse propter diversitatem actionis, etiamsi diversitas sit tantum numerica per respectum ad distinctum agens, et ad specificam non veniat.

17. *Instatur adhuc contra vitalitatem planarum variis exemplis.* — Sed instabis, quia totus ille modus actionis in seipsum, et cum respectu ad proximum principium intrinsecum in rebus inanimatis reperitur, nam ignis seipsum auget, trahendo, ac convertendo materiam, et illam tandem sibi uniendo, quæ unitio actio est manens in ipsomet igne, seu augente, et ita respectu illius est ab intrinseco principio: et similiter se nutrit aliquando, licet non augeatur, ut in igne lucernæ videtur licet. Unde Aristoteles, libr. 2, de Generat., cap. 8, text. 50, dicit, inter elementa ignem nutriti, et in libr. 4 Mag. Moral., cap. 4, virtutem altricem plantæ cum virtute ignis æquiperare videtur. Simili modo in lapidibus quibusdam, et metallis idem modus nutrimenti et augmenti esse videtur. Ad hoc vero responsio communis est, hanc nutritionem et accretionem ignis, vel lapidum, ac similium rerum solum esse per juxtapositionem, et per actionem mere transeuntem inter agens et patiens, quæ sunt distincta supposita: Quæ nutritio imprimis est mere accidentaria ad naturalem statum ignis, vel cuiuscumque alterius inanimati corporis, non enim ordinatur

19. *Declaratur etiam aliter.* — Est etiam optimum argumentum, quod sumitur ex diversa dispositione corporis, ignis, verbi gratia,

et plantæ: nam ignis totus est homogeneus, et non habet a natura figuram, aut partum dispositionem, et consequenter nec determinata partem, per quam nutritur, sed juxta necessitatem, aut applicationem corporum adjacentium ex hac, vel illa parte augetur, et in hanc, vel illam figuram conformatur. At plantæ corporis organicis constant, et in illis habent distinctas virtutes, et per quamdam partem intrinsecum alimentum sumunt, ut notavit Aristoteles, lib. 2, de Partibus animalium, c. 10, et deinde illud imperfecte, seu generali quodam modo disponunt: deinde ad reliquas partes per certas vias, et internas motiones trahitur, et ab unaquaque disponitur modo sibi accommodato, et in certa figura, ac temperamento. Unde etiam in sua nutritione proportionem in omnibus partibus servant, ut in libris de Generatione latius ostenditur: ergo signum est modum hunc nutritionis esse longe diversum.

20. *Satis&t Aristoteli adducto in num. 17.* — Et quod in igne declaratum est, in cæteris corporibus inanimis eamdem rationem habet. Unde Aristoteles in d. lib. 1 Magn. Moral., cap. 4, expresse dixit: *Anima portionem esse, qua alimur, quamque altricem appellamus;* subditque: *jure ita censeri, nam lapides ali non posse invenimus, et proinde non esse dubium, quin sit ali animatorum, quod si animorum, causa est anima.* Loquimur autem ibi de propria nutritione. Unde quando inferius, et in aliis locis igni videtur nutritionem tribuere, loquitur generali modo de nutritione per solam actionem in proximam materiam, quæ igni specialiter, et quasi per antonomasiam propter maximam ejus activitatem tribuitur. Et quia dum in his inferioribus locis extra propriam sphærā existit, semper eget pabulo, et aliqua materia, in qua per continuum actionem, et conversionem in suam substantiam conservetur: quoniam alias facile a circumstantibus contrariis corrumpitur. Nam revera unus tantum est gradus vitæ, qui est intelligere, quem solæ naturæ intellectuales participant: et nihilominus etiam bruta animalia participant vitam Dei, quia licet non participant intelligere Dei, ut intelligere est, saltem participant illud sub abstractiori ratione, ut est cognoscere. Sic ergo vegetabilia, licet non habeant convenientiam cum intellectione Dei, etiam sub ratione cognitionis, habent aliam magis abstractam, quæ est constitui per seipsa, seu operari circa se, sumpto, operari, late, ut abstrahit ab efficientia, vel esse in actu actionis, et ita ab intrinsecō indigent alimento, per essentiam.

ut conserventur, ac proinde illarum nutritio propria et vitalis est. Ex quo etiam provenit, ut certam habeant durationis periodum, quam ignis ab intrinsecō non habet.

21. *Ad tertium fundamentum in num. 9.* — Ad tertium respondemus, vitam Dei non consistere in aliqua propria actione distincta a sua substantia, vel potentia, quam intra seipsum semper exercent: nam hoc est contra simplicitatem, et immutabilitatem Dei. In omni autem viventi creato, actualis vita in actu distincto, et accidentalī consistit. Quapropter nulla creatura quoad hoc participat vitam Dei, ut per solam substantiam suam actu vivat: sicut vivit Deus. In hoc ergo dicuntur aliquæ creature participare vitam Dei: quia sicut Deus ab intrinsecō semper est in actu ultimo, et perfecto per seipsum: ita creature aliquæ per se habent posse se constituere in actu secundo, modo tamen minus perfecto quam Deus. Nam Deus per seipsum sine actione ad intra, viventia autem creata efficiendo circa se, in actu ultimo se constituent. Ut in Metaphysica, disputatione trigesima, sectione decima quarta, latius declaravi. Hoc ergo posito, ad argumentum respondemus etiam pure vegetabilia in hoc participare se ipsa vitam Dei, quod aliquo modo per se constituent in actu ultimo sibi possibili. Quod satis est, ut sub generalissimo conceptus analogo viventis, abstractante a creato et increato, et a constitutione in actu ultimo, media efficientia ultimi actus, vel sine illa, etiam plantæ cum Deo comprehendantur. Ad contrariam ergo probationem majoris propositionis respondemus, quod licet in Deo non sint alii actus vitales, nostro etiam intelligendi modo, nisi intellectus et voluntatis: nihilominus in illis includuntur rationes magis, vel minus communes, seu abstractibiles, ut secundum aliquam earum possint vegetabilia convenientiam aliquam analogam in ratione viventium cum Deo habere. Nam in Deo revera unus tantum est gradus vitæ, qui est intelligere, quem solæ naturæ intellectuelles participant: et nihilominus etiam bruta animalia participant vitam Dei, quia licet non participant intelligere Dei, ut intelligere est, saltem participant illud sub abstractiori ratione, ut est cognoscere. Sic ergo vegetabilia, licet non habeant convenientiam cum intellectione Dei, etiam sub ratione cognitionis, habent aliam magis abstractam, quæ est constitui per seipsa, seu operari circa se, sumpto, operari, late, ut abstrahit ab efficientia, vel esse in actu actionis, et ita ab intrinsecō indigent alimento, per essentiam.

22. *Concluditur ratio pro anima vegetabilium pro qua a num. 7 disceptatur.* — Ex quibus omnibus tandem concludi potest ratio, quæ rem declarat, et quæstionem de nomine tollit. Nam ex dictis est manifestum habere vegetabilia quendam modum essendi, et operandi altiore, et perfectiorem modo essendi, et operandi inferiorum corporum tali operatione carentia, quia sunt magis actualia: ut sic dicam, et habent formam minus materiae immersam, magisque illi dominantem. Item est evidens, secundum hanc perfectionem habere vegetabilia aliquam convenientiam substantiam cum animalibus et hominibus, quam non habent inferiora corpora cum istis omnibus, quatenus vegetabilia possunt circa se operari proprie, et per se in ultimo actu se constitutre. Ergo hic conceptus communis vegetabilibus, et cognoscentibus, sicut est unus, ita et potuit una voce significari: significatus est autem nomine viventis, ut constat ex dictis, et ex usu, juxta quem ait Augustinus, lib. 11, de Civit., cap. 16: *In iis, quæ quoquo modo sunt, et non sunt, quod Deus est, proponuntur viventia non viventibus, et in his, quæ vivunt, præponuntur sententia non sentientibus, et arboribus animalia.* Sicut ergo nomine viventis aliquis gradus communis plantis, et animalibus significatur: ita forma constitutus vivens in sua communitate sumptum, nomine animæ appellata est: et ita communis ejus ratio in tribus animabus invenitur. Quapropter cum Augustinus, lib. 7, Genes. ad litter., cap. 16, ait: *In Scriptura per animam vivam significari illam, quæ praeter nutritionem habet spontaneum motum,* per antonomasiā intelligendum est: nam ibi nihilominus optime explicat, quo modo in plantis sit motus ab intrinsecō, et vita. Et est etiam exponentis auctor libri de Spiritu et Anima, cap. 14 et 15.

CAPUT V.

QUOMODO TRES ANIMÆ INTER SE ORDINENTUR, VEL
SEPARABILES INTER SE SINT.

1. *Prima regula.* — *Gradus vitæ imperfectior dari potest sine perfectiori.* — *Id ostenditur de vegetante.* — Hoc punctum secundo loco tractandum supra proposuimus. In quo duæ regulæ statuuntur. Prima est, gradus animæ minus perfectus a magis perfecto separabilis est: ita docet Aristoteles, d. lib. 2, de Anim., cap. 1, et sequentibus, et alibi sepe, et jam est sine controversia receptum. Nam primo, quod anima vegetativa separetur a sensitiva, et a

fortiori a rationali, in plantis notum est: ut docet Aristoteles, d. lib. 1, de Plantis, et aliis locis citatis, et lib. 5, de Generat. animal., c. 1, ubi ait, animalia cum dormiunt, vita plantæ vivere: at e converso plantas non esse somni capaces, quia expergisci non possunt, nec sentire. Unde Augustinus, Serm. 27, de verb. Apost.: *Nobis, ait, vivere cum arboribus, et frutetis commune est. Nam ritis vivit cum rite, arescit cum moritur: sed vita ista non habet sensum.* Et lib. 2, de Mor. Manich., c. 17, irridet Manichæos, qui sensum, et rationem arboribus tribuebant. Idem, lib. de Hæresi, cap. 46, et lib. de vera Relig., cap. 55: *Non sit, inquit, nobis cultus illius ritus, qua dicuntur arbores rite, quoniam nullus sensus in illa est.* Et libro de Quantitate animæ, cap. 33, contrariam sententiam vocat: *Impietatem rusticam, et errorem sacrilegum, magis ligneam opinionem, quam sint ipsæ arbores, quibus patrocinium præbet.* Et quidem merito, quia, ut docet sufficienter experientia, nullum signum sensus, aut cognitionis in arboribus, vel plantis reperitur. Nec enim organa sensum habent, ne si pungantur, signum doloris exhibent: sicut animalia etiam imperfectissima ostendere solent. Ratio vero est, quia plantarum corpora nimis terrestria et densa, ac proinde ad sentientium inepta. Nam omnia organa sensuum, etiam tactus, subtilius corpus, magisque attenuatum requirunt; quia etiam sensitiva cognitionis enim abstractione aliqua, et perfectiori modo quam per alterationem mere materialē fit.

2. *Deinde ostenditur de sentiente, respectu rationalis contra duplē errorē.* — *Primus error bruta pollere rationē.* — *Exploditur.* — *Consulatur auctor, disp. 1, Metaph., sect. 6, a num. 18.* — Deinde non minus certum est animam sensitivam a rationali separari, quod non negant, nisi qui vel censem omnia bruta habere rationalem animam, vel qui (in aliud extremitum declinantes) negarunt bruta sentire. Primus fuit error Pythagoræ et aliorum, qui putarunt animas omnium animalium ante corpora extitisse, ac subinde esse rationis capaces, et postea uniri corporibus tam brutorum, quam hominum quando generantur, vel prout sors fert, vel ex aliqua providentia auctoris naturæ. In quem errorem Origenes, et aliqui hæretici induci sunt, contra quos infra tractando de creatione Animæ rationalis disputamus. Omissum tamen hoc puncto de existentia humanarum animalium ante corpora, quod ad præsens spectat, vanum plane, et ab omni ratione alienum.